Brief aan de heer Bas Bijlsma

Betreft: Verzoek om aandacht voor verschoningsplicht rechters en rechters-plaatsvervangers tijdens rondetafelgesprek Staat van de Rechtsstaat

Geachte heer Bijlsma,

Via LinkedIn zag ik dat u op woensdag 3 juni tijdens het rondetafelgesprek over de staat van de rechtsstaat de Tweede Kamer zult briefen Uw inzet voor het versterken van de democratische rechtsstaat en het feit dat de Democratie Monitor concrete voorstellen heeft geformuleerd om negatieve trends te keren, verdienen waardering

Tegelijkertijd vraagt deze brief aandacht voor twee kwesties die illustratief zijn voor de problematiek die ook in bredere zin speelt: belangrijke onderdelen van de democratische rechtsstaat staan onder druk en burgerinitiatieven op het terrein van de rechtspraak stuiten op hardnekkige institutionele geslotenheid

Verschoningsplicht voor rechters

De Werkgroep Verschoningsplicht voor Rechters (WVvR) heeft sinds 2023 een wetsvoorstel ontwikkeld voor een verschoningsplicht die rechters verplicht vóór aanvang van iedere zitting schriftelijk te verklaren dat zij geen zakelijke of persoonlijke betrekkingen hebben met partijen in het procesdossier. Daarmee wordt een fundamenteel probleem geadresseerd: de wettelijke plicht tot openbaarmaking van nevenfuncties bestaat al jarenlang, maar de naleving en handhaving daarvan blijven volgens publicaties over dit initiatief ontoereikend.

De WVvR heeft dit initiatief onder de aandacht gebracht van de Staatscommissie Rechtsstaat, waarbij volgens berichtgeving enkele leden positief reageerden. Toch ontbreekt in het eindrapport *De gebroken belofte van de rechtsstaat* iedere expliciete verwijzing naar deze voorgestelde verschoningsplicht Ook contacten met Tweede Kamerleden hebben, voor zover waarneembaar, niet geleid tot zichtbare politieke opvolging.

Rechters-plaatsvervangers

Daarnaast is sprake van een tweede punt van zorg. In commentaren op het rapport van de Staatscommissie is erop gewezen dat juist de combinatie van wetenschapper en rechter-plaatsvervanger kritisch is bezien. Het is dan ook bevreemdend dat van deze aanbeveling nadien nauwelijks publieke of politieke bespreking lijkt te hebben plaatsgevonden.

Dat gebrek aan vervolg is moeilijk te rijmen met de ernst van de onderliggende kwestie. Wanneer aanbevelingen die raken aan onafhankelijkheid, rolvermenging en vertrouwen in de rechtspraak geruisloos uit beeld verdwijnen, roept dat vragen op over de daadwerkelijke bereidheid om structurele problemen te agenderen.

Achtergrond

Bij deze brief wordt een overzicht gevoegd van artikelen die het afgelopen jaar in *Civis Mundi* zijn verschenen over thema's als belangenverstrengeling bij rechters, partijdigheid in de rechtspraak, klassenjustitie en het vertrouwen in de rechterlijke macht. Die publicaties laten zien dat het hier niet gaat om incidentele bezwaren, maar om een terugkerend patroon van zorgpunten dat serieuze bespreking verdient.

Juist daarom is het van belang dat een rondetafelgesprek over de staat van de rechtsstaat zich niet beperkt tot algemene beschouwingen, maar ook ruimte biedt aan concrete, lastige en institutioneel gevoelige dossiers. Anders dreigt het risico dat het gesprek vooral bevestigt wat al gezegd mag worden, terwijl wezenlijke knelpunten opnieuw buiten beeld blijven.

Verzoek

Met het oog op het rondetafelgesprek op 3 juni wordt verzocht om de volgende punten expliciet aan de orde te stellen:

- Waarom het voorstel van de WVvR voor een verschoningsplicht voor rechters, ondanks positieve signalen, geen plaats heeft gekregen in het eindrapport van de Staatscommissie.
- Waarom de aanbeveling over rechters-plaatsvervangers zo weinig zichtbare opvolging heeft gekregen in politiek en media.

- Hoe burgerinitiatieven op het terrein van de rechtsstaat serieus genomen kunnen worden wanneer zij in de praktijk op stilzwijgen of afhoudendheid stuiten.

Deze vragen sluiten aan bij bredere zorgen over maatschappelijke tegenmacht en toegang tot het recht, thema's die ook door de Democratie Monitor als kwetsbare onderdelen van de democratische rechtsstaat worden benoemd Bespreking daarvan zou het rondetafelgesprek niet verzwakken, maar juist verdiepen.

Deze brief is geschreven in de hoop dat u, vanuit uw onafhankelijke positie, wilt bijdragen aan een gesprek waarin ook de ongemakkelijke vragen niet worden gemeden.

Hoogachtend,

Ir. Toon Peters
Woordvoerder Werkgroep Verschoningsplicht voor Rechters (WVvR)
Heerlen

Bijlage: Overzicht artikelen rechtspraak *Civis Mundi* 2025-2026